

N:o 66.

Ank. till Riksd. Kansli d. 12 April 1867, kl. 7 e. m.

*Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om upphö-
rande af frälsemäns forum privilegium.*

I öfverensstämmelse med 6 § uti de för Ridderskapet och Adeln den 16 Oktober 1723 utfärdade privilegier, är i 8 Kap. 2 § Rättegångsbalken förordnad, att Hofrätt skall döma, enligt 8 mom., öfver "tvister om arf efter frälsemän: deras förordning vid dödstimman om deras egendom: förmynderskap för deras barn och arfvingar, som frälse äro: så ock der frälseman eller dess arfvinge vill genom offentligt anslag afstå dess egendom till borgenärer och om hvaraderas rätt och företräde dertill; eller den ene maken söker skilja sin lott i bo från den andres enskilda gäld"; samt, enligt 9 mom., "öfver de brott, der frälseman förverkar lif, ära, adelig frihet, gods eller arfvelig rättighet; så ock enviges eller andra slagsmål eller förgripelser med skymfliga ord och gerningar, emellan frälsemän eller deras vederlikar, när domaren i orten, der gerningen gjord är, först derom ransakat"; och hafva dessutom genom Kongl. Brefven den 26 Oktober 1748 och den 7 April 1805 dels utländske adelsmän, som hit till Riket inkommit, dels ock Svenska Akademiens ledamöter förklarats berättigade att åtnjuta samma förmåner i rättegångsmål med Svenska adelsmän, och att således, lika med dessa, i vissa mål omedelbart dömas af Hofrätt.

På sätt både vid de tvänne nästförflutna och vid flera föregående riksdagar varit föreslaget, har äfven vid den innevarande blifvit gjord framställning derom, att de stadganden, enligt hvilka frälsemän ega att få vissa dem rörande mål och angelägenheter omedelbart af Hofrätt handlagda och bedömda, måtte upphävas. Motioner härom äro väckta inom Andra Kammaren af Herr *A. Reutercrona* (N:o 31) och af Herr *L. Öhlin* (N:o 193).

Då Lag-Utskottet vid flera föregående riksdagar tillstyrkt bifall till likartade förslag, och de skäl, som synas tala därför, varit ofta upprepade, tillåter sig Utskottet, som helt och hållet instämmer i motionärernas framställningar, nu endast återropa hvad af sistlidne riksdags Lag-Utskott i ämnet yttrades:

“Utskottet bör till en början erinra, att enligt Konkurslagen den 18 September 1862 och Kongl. Förordningarne af samma dag om boskilnad och om undanskiftande af egendom i makars bo samt huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse, så ock angående undanskiftande af egendom i död makes bo, frälsemans konkurs- och boskilnadsmål icke vidare skola omedelbart af Hofrätt upptagas. Vidare hafva genom Strafflagen af den 16 Februari 1864 åtskilliga af de i 8 Kapitlet 2 § 9 mom. Rättegångs-balken uppräknade fall, i hvilka frälseman för af honom begångna brott skall dömas af Hofrätt såsom första domstol, upphört att ega tillämplighet, och rörande flera af de öfriga torde olika åsichter kunna uppstå, huruvida de böra af Underrätt eller Hofrätt omedelbarligen afdömas.

Det är sålunda egentligen endast i fråga om bouppteckningar, arf, testamente och förmynderskap, som Hofrätternas särskilda jurisdiktion öfver frälsemän ännu har någon betydelse. Men äfven i afseende på boupptecknings- och arfsfrågor står den icke väl tillsammans med den nya lagstiftningen angående urarfvagörelse och undanskiftande af egendom i död makes bo, enligt ofvanberörda Kongl. Förordning den 18 September 1862. Enligt 5 och 7 §§ i denna förordning åligger det nemligen frälsemans arfvinge, som vill göra sig urarfvä, och efterlevande maka, som vill afträda egendom för att vinna befrielse från gäld, att hos *underdomaren* afträda egendomen inom en månad från den dag bouppteckningen slutades, och följaktligen äfven att vid afträdesansökningen foga samma handling. Men enligt 9 Kapitlet 4 § Ärfda-balken bör ock inom nyssnämnda tid bouppteckningen ingifvas till den *Hofrätt*, hvarunder den afidne vid dödstillfället lydt. Denna Öfverrätt tillkommer derjemte på grund af 2 och 3 §§ i omförmälda kapitel af Ärfda-balken att vaka deröfver, att bouppteckning efter frälseman varder inom föreskrifven tid hållen, och, om sådant ej då låter sig göra, meddela anstånd dermed till viss dag. Deremot eger underdomaren, enligt 21 § i 1862 års förordning, att, i fråga om egendoms afträdande, pröfva, huruvida bouppteckningen blifvit i laga tid upprättad. Här förefinnas alltså inkonsekvenser i lagstiftningen, som svårligen kunna annat än leda till oreda och förvecklingar i tillämpningen.

Hvad slutligen angår den Hofrätten åliggande vårdnaden öfver förmynderskap för omyndige af frälsestånd, har svårigheten att utöfva densamma, isynnerhet då myndlingarne bo å afägsna orter, blifvit ökad genom Kongl. Förordningen angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndiges egendom den 24 September 1861 och särdeles genom dess stadgande i 5 §, enligt hvilket Rätten,

då

då fråga väckes, att förmyndare bör lemna in-teckning eller annan säkerhet för omyndigs hos honom innestående medel, eger derom förordna såsom nödigt och skäligt prövas, hvilken pröfning åter måste grunda sig på en kändedom om personens vederhäftighet och förhållande i öfrigt, som i de flesta fall icke är att förutsätta hos annan domstol än Underrätten i orten, der förmynderskapet finnes. Stadgandena angående adelns särskilda forum hafva sålunda, äfven der de kvarstå, förlorat sitt ursprungliga sammanhang; och de kunna derföre nu mindre än någonsin anses såsom en verklig förmån för Ridderskapet och Adeln. De torde fast heldre vara de flesta bland Ridderskapet och Adeln's ledamöter till olägenhet. Om man äfven fäster mindre vikt vid den omständigheten, att frälsemännen derigenom gå miste om en instans i deras arfs- och förmynderskaps-tvister, hvilket visserligen bereder skyndsambhet, men också i samma mån minskar säkerheten i dessa tvisters pröfning, så är det dock otvifvelaktigt, att för det stora flertalet af Ridderskapet och Adeln's ledamöter, som bo aflägsse från den Hofrätt, under hvars jurisdiktion de lyda, både besvär och kostnad vållas genom ifrågavarande privilegium, som hindrar dem att i sådana enkla ärenden som boupptecknings ingifvande, testamentsbevakning och förmyndareförordnande, vända sig till *domstolen* i orten, under det att de i vida viktigare och lika grannliga saker måste underkasta sig samma domstols jurisdiktion.

Då alltså ifrågavarande undantagslag i de flesta fall icke synes kunna lända till någon verklig förmån för Ridderskapet och Adeln, utan i stället medför olägenheter för såväl detta Stånds egna medlemmar som öfrige medborgare i Riket; och dess fortfarande bestånd tvifvelsutän komme att medföra oreda och osäkerhet i lagskipningen, anser för sin del Utskottet samma lag böra upphävas samt, till följd deraf, jemväl ofvanberörda Kongl. Bref af den 26 Oktober 1748 och den 7 April 1805 till all verkan förfalla.

En sådan lagförändring behöfver ej medföra förlust för Ridderskapet och Adeln af dess nuvarande rätt att äfven i städerna sjelfve utse personer till för-rättande af bouppteckningar och arfskiften i adliga sterbhus, hvilken rättighet måste anses såsom en verklig förmån. Denna rätt är nemligen ej uttryckt i Ridderskapet och Adeln's privilegier eller i de lagrum, om hvilkas upphäfvande är fråga, utan grundad på 35 § af Kongl. Resolutionen den 3 Oktober 1675 och Kongl. Förordningen den 1 Mars 1749. Emellertid har Utskottet ansett nödigt, att, till undvikande af misstyding, särskildt förbehåll om nämnda rätts fortfa-rande bestånd bör göras."

Hvad sålunda redan ofta blifvit anfördt, anser Utskottet fortfarande ega full giltighet och i synnerhet af den ökade erfarenhet, den nya Konkurslagens tillämpning medfört, vara ytterligare bekräftadt; hvadan Utskottet, som icke förbisett, att den väckta frågan jemlikt 114 § Regeringsformen beror af Ridderskapet och Adeln's samtycke, får vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville för sin del besluta en så lydande författning, angående upphäfvande af frälsemäns rätt till särskildt forum:

”Med ändring af hvad 6 § af Ridderskapet och Adeln privilegier den 16 Oktober 1723 samt 8 och 9 mom. af 2 § i 8 Kapitlet Rättegångsbalken innehålla derom, att vissa, frälsemän rörande mål och angelägenheter skola omedelbart af Hofrätt bedömas och handläggas, förordnas, att dessa mål hädanefter skola tillhöra vederbörande underdomstolar och efter allmänna rättegångsordningen behandlas; dock att derigenom icke någon inskränkning sker i den rätt, som, jemlikt Kongl. Resolutionen den 3 Oktober 1675, § 35, jemförd med Kongl. Förordningen den 1 Mars 1749, tillkommer arfvingar i adeliga sterbhus att till förrättande af bouppteckningar och arfskiften i samma sterbhus kalla dem, de helst dertill bruka vilja; kommande i följd häraf Kongl. Brefven den 26 Oktober 1748 och den 7 April 1805, hvarigenom utländske adelsmän, som hit till Riket inkommit, samt Svenska Akademiens ledamöter blifvit förunnade enahanda förmåner i rättegångsmål som Ridderskapet och Adeln, att till all verkan upphöra.

De mål och ärenden, som vid den tid, denna författning träder i verkställighet, på Hofrätts pröfning bero, skola af Hofrätten med slut afhjelpas.”

Stockholm den 8 Mars 1867.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.